

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

R. VII:2009

Data odczytu: 14.1.2009

Nr 2 (194)

Data wydania: 14.1.2009

754. spotkanie

mgr Tadeusz Rauchfleisz

Ks. dr pplk. Władysław Łęga – jako krajoznawca

Władysław Jan Łęga urodził się dnia 4 czerwca 1889 r. w Miranach w powiecie sztumskim jako syn Izydora Łęgi, miejscowego nauczyciela szkoły jednoklasowej i Franciszki z Frankiewiczów. To, że właśnie z domu rodzinnego W. Łęga wyniósł umiłowanie języka ojczystego świadczyć może choćby fakt, iż to właśnie rodzicom zadedykował zbiorek poezji „*Z pomorskich łanów*”. Szkołę powszechną W. Łęga ukończył w Miranach. Świadectwo dojrzałości natomiast uzyskał w roku 1910 w gimnazjum w Rogoźnie Wlp. (b. W. Księstwo Poznańskie). Tam też W. Łęga należał do tajnego Koła Filomatów, gdzie aktywnie działał. Po 1908 r. brał udział w posiedzeniach sekcji do spraw kaszubskich, która wyłoniła się z podziemnego ruchu filomatów jako Koło Kaszubologów. Wygłaszał tam referaty.

W r. 1911 rozpoczął studia filozoficzno – teologiczne na Wyższym Seminarium Duchownym w Pelplinie. Już w pierwszym roku studiów w okresie sierpień - wrzesień 1911 r. odbył wraz z innymi klerykami podróż do Królestwa Polskiego, która pozwoliła mu poznać polskie ziemie poza pruskim kordonem. Trasa wycieczki prowadziła przez Mławę, Warszawę, Kalisz i Ojców i wywarła duże wrażenie na młodym alumnice. Wycieczka ta stała się zresztą pierwszym źródłowym śladem turystyczno – krajoznawczej pasji Łęgi, której pozostał wierny aż do śmierci. W okresie studiów w seminarium w Pelplinie zetknął się ze znanym historykiem, Ks. Stanisławem Kujotem i etnografem z zamiłowania, Ks. Edmundem Majkowskim, którzy wywarli duży wpływ na późniejsze zainteresowania naukowe młodego wówczas kapłana. Pelpliński okres życia Łęgi zamyka wyświęcenie go na kapłana w dniu 29 marca 1914 r. W roku 1920 stanęło przed Łęgą nowe zadanie.

Zgodnie z postanowieniami Traktatu Wersalskiego Pomorze Gdańskie wracało do Polski jednakże nie w pełnych granicach. Na niektórych terenach, w tym na Powiślu o przynależności terytorialnej miał zdecydować plebiscyt. Ponieważ W. Łęga pochodził z Powiśla został rozkazem Biskupiej Kurii Wojskowej z dnia 16.03.1920 r. odkomenderowany na Powiśle.

Powrót z Powiśla zakończył ważny etap w życiu Łęgi, a otworzył nowy w jego działalności naukowej i społecznej w tym turystycznej.

Będąc w Grudziądzu pełnił funkcję starszego kapelana 16 Dywizji Piechoty i był jednocześnie proboszczem parafii garnizonowej, awansując do stopnia podpułkownika W.P. Sprawowana funkcja duszpasterska pozwalała W. Łędze na poświęcenie dużej ilości czasu pracy naukowej, oraz na liczne podróże zagraniczne. Podkreślenia wymaga oryginalna metoda prac badawczych księdza-naukowca wypracowana podczas pobytu w Grudziądzu. Polegała ona zbieraniu materiału w postaci legend, przysłów, pieśni, zwyczajów oraz tradycji religijnych i ludowych, zabytków kultury materialnej jak również sporządzania szkiców, zdjęć i rysunków podczas konnych wędrówek po regionie. Badaniami wówczas, tj. w okresie lat 1934-37 objął ok. 80 wsi w powiatach grudziądzkim, chełmińskim, toruńskim i wąbrzeskim.

Swoje prace publikował m. in. w „Gryfie”, „Zapiskach Towarzystwa Naukowego w Toruniu” i „Ziemi”.

W 1925 r. był współzałożycielem Koła Historycznego w Grudziądzu. W 1937 r. we własnym domu przy ul. ks. Kujota 48 założył Muzeum Krajoznawcze, którego był kustoszem.

Pełnił honorowo obowiązki kustosza Muzeum Miejskiego i dzięki osobistej zapobiegliwości przyczynił się do zwiększenia zasobów muzealnych, w szczególności w zakresie archeologii, etnografii i numizmatyki. Co najistotniejsze jednak zwłaszcza dla grudziądzkich turystów i krajoznawców Ks. W. Łęga był I Prezesem Zarządu powołanego w dniu 4 grudnia 1922 roku Grudziądzkiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

W dniu 19.11.1922 r. w lokalu ówczesnego Muzeum Miejskiego w Grudziądzu odbyło się inauguracyjne zebranie Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

Na zebranie przybył prezes Rady Krajoznawczej w Warszawie Aleksander Janowski. Zarząd stanowili: prezes - st. kapelan ks. Łęga, sekretarz - rektor Powalski, kierownik sekcji wycieczkowej kpt. Binder, kierownik sekcji wydawniczej - major Gąsiorowski, skarbnik - pani Raczyńska.

W roku 1924 zorganizowano 7 wykładów dla 600 słuchaczy, urządzono 8 wycieczek dla 86 uczestników. Dzięki ofiarnej pomocy osób z polskiego świata kupieckiego wydano pocztówki oraz album Grudziądza i okolicy. Dało się ono zrealizować dzięki cennym materiałom ilustracyjnym, zgromadzonym przez majora H. Gąsiorowskiego. Żywo zajął się Zarząd Oddziału sprawami bibliotecznymi: 1) skatalogowano dzieła krajoznawcze w bibliotece T.C.L. i 2) zgromadzono 80 dzieł specjalnych do biblioteki Oddziału. Wykonywał też prace w ramach Muzeum Miejskiego, w którym skompletowano dział przyrodniczo - etnograficzny.

Zarząd O. PTK myślał stale o urządzeniu schroniska wycieczkowego w Grudziądzu, co jednak nie było rzeczą łatwą, wobec braku lokali. Z ruchu wycieczkowego podkreślić należy zainteresowanie się działem przemysłowym, zwiedzono, bowiem: młyny grudziądzkie, fabrykę obuwia przemysłu drzewnego, sprzętu koszarowego i in.

Prelegentami byli ks. Łęga, dr Maj, inspektor Ossowski, porucznicy Stankowski, i Binder, artysta malarz Zacharkiewicz.

Oddział liczy 61 członków.

W maju 1925 r. redagowany przez Polskie Towarzystwo Krajoznawcze miesięcznik „Ziemia” w całości był poświęcony Grudziądzowi, a autorami artykułów byli działacze oddziału PTK. Redakcja w słowie wstępnym miesięcznika napisała: *„Z prawdziwą radością przyjęła Rada Krajoznawcza i Redakcja „Ziemi” zgłoszenie Oddziału Grudziądzkiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego o opracowaniu specjalnego numeru naszego organu. Wypełniony całkowicie pracami mieszkańców Pomorza – Grudziądzki numer „Ziemi” jest niezbitym dowodem twórczości ducha polskiego nad dolną Wisłą, a jednocześnie budzi nadzieję, że zapoczątkowana praca rozwine się i pogłębi, wnosząc do dorobku kulturalnego naszego narodu nowe wartości z tak ważnej dla Państwa Ziemi Pomorskiej. Jest też ten numer żywą ilustracją, ile zrobić może grupa inteligencji prowincjonalnej, jeżeli piastuje w sercach szczytne dążenie i zapał patriotyczny. Do wydobycia takich właśnie przejawów dąży nasz młody ruch regionalistyczny, a gorąco życzyć należy, aby przykład Grudziądza pociągnął licznych naśladowców”*.

Władysław Łęga w tym numerze napisał artykuły „Rozwój miasta Grudziądza”, „Brekinie pod Grudziądzem”, oraz „Muzeum Miejskie w Grudziądzu”.

Od 1927 roku przewodnictwem Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego przejął od ks. dr Władysława Łęgi emerytowany major wojska polskiego Henryk Gąsiorowski. W 1928 roku zorganizował on przy Oddziale Klub Fotografów Amatorów.

Skarbnikiem tego Klubu od chwili jego założenia był German Migawa, późniejszy członek Towarzystwa Fotograficznego „Słońce”. (z wywiadu z p. Migawą w dniu 9.12.1998.)

15 maja 1927 Oddział grudziądzki PTK uruchomił na sezon letni schronisko PTK dla młodzieży żeńskiej i męskiej. Schronisko prowadzące działalność w budynku przy ul. Fortecznej 19 posiadało 25 miejsc noclegowych z pełnym wyposażeniem. Opłata wynosiła 1 zł dla członków PTK i 50 groszy dla młodzieży.

Obok pracy zawodowo-społecznej żywo zajmował się badaniami naukowymi, ogłaszając drukiem szereg prac z dziedziny archeologii, etnografii Pomorza Gdańskiego, ziemi chełmińskiej i Powiśla.

Interesował się także żywo przeszłością miasta Grudziądza, poświęcając mu kilka osobnych publikacji.

Po roku 1945 nie zanieczywał nadal pracy naukowej, sporo publikując. W szczególności Ks. W. Łęga rozwijał badania historyczne nad dziejami Pomorza Gdańskiego w XII—XIII w., współpracując ściśle z Instytutem Zachodnim w Poznaniu. Nadal brał żywy udział w życiu naukowym, zwłaszcza ośrodka gdańskiego. Był prezesem Towarzystwa Archeologicznego w Gdańsku, członkiem Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Historycznego i Gdańskiego Towarzystwa Naukowego. Ostatnie swoje prace z dziedziny archeologii i etnografii Pomorza Gdańskiego ogłaszał głównie w wydawnictwach gdańskich. Współpracował także z „Rocznikiem Grudziądzkim”, ogłaszając w t. I. dwie obszerniejsze rozprawy dotyczące zagadnień archeologii ziemi chełmińskiej i etnografii okolic Grudziądza.

Władysław Łęga zmarł dnia 2 sierpnia 1960 r. w Sopocie w wieku 71 lat. Przyczyną śmierci była postępująca choroba nowotworowa układu pokarmowego. Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Sopocie. Jego pogrzeb, w którym uczestniczyły tłumy stał się wręcz narodową manifestacją.

Autor m. in. książek „Z mych wrażeń wojennych” (1922), „Z pomorskich Łanów” (1925), „Madera, Maroko, Hiszpania. Wrażenia z wycieczki” (1931), „Ziemia malborska” (1933), „Grudziądz. Przewodnik” (1936), „Grudziądz. Dzieje i kultura” (1950), „Legendy Pomorza” (1958), „Ziemia chełmińska” (1961). Współautor: „Grudziądz i okolica” (1925).
(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.